

Petrol Fiyatları Nereye Gidiyor? (5 Ağustos 2004)

A. Giriş

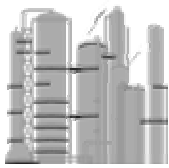
Çin'in hızlı büyümesi petrol fiyatlarını yeniden 1973 krizindeki seviyelere çıkardı. Önümüzün kış olması analistleri daha da endişelendiriyor. Irak'ın bir türlü istikrar kavuşmaması ve savaş makinalarının hala petrole bağımlı olması da işin cabası.

Petrol fiyatlarındaki bu artış kalıcı olursa bunun Türkiye'ye enflasyonist olma ötesinde büyük yansımaları olur. Bu olası etkilerin detaylıca analiz edilmesi ve mümkün olduğu ölçüde önlem alınması gerekmektedir. Elbette ki çok sayıda parametre var ve bir öngöründe bulunmak hiç de kolay değil. Fakat gelinen noktada bazı tahminlerde bulunmak gerekiyor.

Bu analizde bir yıl sonra petrol fiyatı şu kadar olacaktır gibi tahminler yapmaya çalışmayacağız. Ya da yapacağımız tahminler birtakım ekonometrik modellere dayanmayacaktır. Böyle bir modeli geliştirmek aylık bir dergi yazısının kapsamını çok aşar. Ancak analiz edeceğimiz kısım şudur: Petrol fiyatlarının yükselmeye devam edeceği ve ortalama olarak önümüzdeki bir kaç yıl yüksek kalacağı bir senaryoda bu gelişmenin Türkiye'yi ilgilendiren yönleriyle olası yansımaları neler olabilir?

B. Petrol Fiyatlarındaki Yükselişin Olası Sonuçları:

1. Verimsiz Petrol Sahaları Kullanıma Açılacaktır

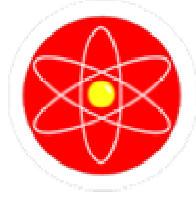

Yıllardır Türkiye'de ciddi bir petrol rezervi olduğu ancak yüksek maliyetli olduğu için çıkarılmasının ekonomik olmadığı söylenir. Komplex teorisyenleri ise Türkiye'nin petrol denizi üzerinde oturduğunu ancak çok fazla güçlenmemesi için bu rezervlerin kullanıma açılmasının engellendiğini iddia etmişlerdir. Gerekçe hangisi olursa olsun, Türkiye'nin kar ve denizlerindeki sondaj çalışmaları hızlanacaktır.

Çünkü hem yükselen petrol fiyatları daha önce verimsiz olarak görülen rezervlerin çıkarılmasını artık rantabl hale getirecektir, hem de iddia edildiği gibi petrol üreten bir Türkiye'nin güçlenmesi riski göz önüne alınıyorsa bile bu risk petrol fiyatlarındaki şok yükselişin yanında daha önemsiz bir risk olarak algılanmaya başlanacaktır.

Bu yeni dönem ülkemiz ve yakın çevresinde yeni rezervlerin bulunması ve işletmeye açılması için çalışmaların yoğunlaşacağı bir dönem olacaktır. Böylelikle, Türkiye'nin gerçekte ne kadar petrol rezervi olduğu hakkında da daha sağlıklı bilgiler edinilecektir.

2. Alternatif Enerji Kaynaklarına Yönelim Artacaktır

geliştirilmesi gibi.

Güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, hidrojen enerjisi, nükleer enerji gibi alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi için daha çok fon ayrılacaktır. Bu durum tek başına bir çok bilimsel ve teknolojik devrimin tetikleyicisi olabilir. Örneğin elektrik enerjisinin depolanması, güneş enerjisi pillerinin ucuzlaması, elektrikle çalışana arabaların yaygınlaşması, nükleer füzyon gibi daha temiz nükleer teknolojilerin

Kısa vadede bu araştırmaların petrolün yerini alabilecek bir alternatifi ortaya koyması çok zor olduğundan bütün dünyada nükleer enerjiye bir yönelim olacaktır. Bu arada Türkiye’de de nükleer enerji lobisinin karşıt lobiye karşı eli güçlenecektir. Türkiye, nükleer santral kurma konusunda daha istekli davranacaktır.

3. Arap-Körfez Ülkeleri Yeniden Zenginleşecek

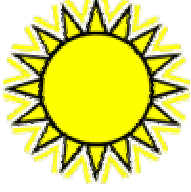
1973 petrol krizinde petrol üreten ülkelerinin ve bu arada Arap ülkelerinin dünyanın toplam zenginliğinden aldığı pay artmış, gelişmiş petrol ithal eden ülkelerin aldığı pay ise azalmıştı. İran körfezi etrafında kümelenen petrodolar zenginleri doğmuştu. 1980 sonrasında ise petrol fiyatlarının düşmesi ve sonrasında ABD’nin uyguladığı askeri müdahale ile desteklenmiş aktif dış politikası ile OPEC’in gücünü kırması sonucu petrol fiyatları deyim yerindeyse yerlerde sürünmeye başlamıştı. Hatta, ABD’ye petrol fiyatlarını ucuzlatarak dünyanın kit olan petrol kaynaklarını daha alternatifleri geliştirilmeden çarçur ettiği eleştirisi yöneltilmekte idi.

Fakat, Uzakdoğu’da yaşanan büyümenin Çin’e sıçraması, daha doğrusu Çin’in 70’lerde başlayan hızlı büyümesini 2000’lerde sürdürmeye devam ettirmesi ve Asya-Rusya krizlerinden etkilenmemesi hesapları bozdu. ABD, dış politikada hangi manevrayı yaparsa yapsın, büyümeye aç Çin’in korkunç enerji talebi karşısında bu politikalar petrol fiyatlarını düşük tutmaya yetmemeye başladı. Çok riskli Irak müdahalesi de bu anlamda beklenen sonucu doğurmuş değil. Hatta, petrol piyasası üzerindeki kara bulutları artırmış durumda. Hem petrol üreten diğer ülkelerin de bir gün büyük bir devletin hışmına uğraması ve Irak tarzı istikrarsızlığa sürüklenmesi olasılığı nedeni ile hem de yeniden sıcak savaşlar dönemine girilmesinin petrol içen ve içtiği petrolün maliyetine bakmayan askeri teknolojileri yeniden ön plana çıkarması nedeni ile.

Sonuçta, ABD’nin petrol fiyatları üzerindeki hakimiyetini kaybetmesi, petrol üreten ülkelerin elinin yeniden güçlenmesi anlamına gelmekte. Tek tek bütün petrol üreten ülkelere en azından kısa vadede müdahale yapmak mümkün olmadığına ve mümkün olsa da astarı yüzünden pahalıya geleceğine göre ABD ve diğer petrol ithalatçısı gelişmiş ülkeler petrol üreten ülkelere yaptıkları bu kaynak aktarımına göz yummak durumunda kalacaklardır. Bunun anlamı Arap-Körfez sermayesinin yeniden güçlenmesidir. Türkiye için bu dış ticarete bu ülkelerin yeniden önemli hale gelmesi, Türk işçisinin, müteahhidinin, iş adamının yeniden Körfez yolunu tutması demektir. Körfez ülkeleri yeniden en büyük dış ticaret ortağı olarak yeniden AB ülkelerinin yerini alacaktır. Dış ticaret stratejisinin bu yönde revize edilmesi gerekmektedir. Özellikle

AB'den bir tarih alınmaması durumunda Körfez bölgesi ile artan ticari ilişkilerin bir bölgesel birliğe doğru ilerleyip ilerlemeyeceği ve bu duruma ABD gibi ülkelerin yeşil ışık yakıp yakmayacakları da ayrı bir analiz konusudur.

4. Çin'in Dünya Siyasetindeki Ağırlığı Artacak

20. yüzyılın son çeyreğinde ve 21. yüzyılın başlarında yaptığı bu son çıkışta Çin genellikle dış politikada ekonomik ve askeri gücüne kıyasla düşük profilli bir görünüm sergiledi. Barışçı bir şekilde Hong Kong'u İngiltere'den devraldı. Sadece Taiwan konusunda ABD ile zaman zaman sürtüşse de Taiwan'ı Çin'in arka bahçesi olarak görmek gerekir. Onun dışında, kendisine uzak coğrafyalardaki örneğin Ortadoğu ve Kafkaslar'daki sorunlarla ilgilenmedi Çin. Bu anlamda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki daimi beş üyeden biri olarak veto hakkını kullanmadı. Beğenmediği konularda itirazını çekimser kalarak dile getirdi.

Çin'in bu dış politikasında yeterince güçlenmeden boyundan büyük işlere kalkışıp eldekenden de olmama düşüncesi etkili oldu. İlerde dünya siyasetinde aktif rol oynamaya hazır olacağı zamana kadar Taiwan gibi konularda elense çekmek dışında ABD ile bir güç mücadelesine girmede.

Fakat gelinen noktada, Çin'in büyümesinin petrol bağımlılığını artırması, üstelik de ABD'nin tam da bu dönemde Orta Asya, Kafkasya ve Orta Doğu'da zengin petrol yataklarına yerleşme politikasını bütün tepkilere ve maliyetlerine rağmen sürdürmesi Çin'in bugüne kadar sürdürdüğü düşük profilli dış politikanın bugünden sonra sürdürülemeyeceğini göstermektedir.

Çin de ABD gibi yakın bölgelerden başlayarak petrol sahalarını kontrol etme mücadelesine girecektir. Bu mücadele diplomatik yöntemlerden, ekonomik ve askeri işbirliği ve paktlara, terörü desteklemekten, iç karışıklıklar çıkartmaya ve hatta askeri müdahalelere varan bir yelpazede cereyan edecektir ki üçüncü dünya savaşı olarak adlandırılması gereken asıl olgu budur.

Şurası kesindir ki, "dış ticarete en çok kayırılan ülke" konumunu muhafaza etmesine rağmen Çin, nükleer silahlara ve uzay teknolojisine sahip askeri gücü, büyüme rekorlarına doymayan ekonomisi, dev nüfusu ve coğrafyası ile yakın gelecekte ABD'yi tek süper güç tahtından indirecek belki de yegane alternatif güçtür. Bu iki hırslı gücün ilişkilerinin sürekli dostane olması düşünülemez bir noktada çıkarlarının çatışması kaçınılmazdır. Bu bilinen ve unutulmak ya da ertelenmek istenen çatışma petrol fiyatlarındaki artış ile öne alınabilir ki zaten bu artış tetikleyen iki ülke de ABD ve Çin'dir.

Bütün bu nedenlerle önümüzdeki dönemde Çin'in sesini daha fazla duyurduğunu göreceğiz. Bir bakıma bu yeni bir soğuk savaşın başlangıcı olabilir. AB'nin ve Japonya'nın şu aşamada bu büyük mücadelede aktif taraf olmayacakları düşünülebilir. Ancak Çin'in güç kazanımı sürerse bütün ülkeler bu kutuplaşmada bir tarafta yer almak ihtiyacı hissedebilirler. Bu anlamda Rusya ve Hindistan'ın Çin'e, Japonya ve AB'nin ise ABD'ye daha fazla yaklaşacağı tahmin edilebilir. Yine Çin'i dengelemek için Almanya ve Japonya'nın yeniden askeri güç olmalarına ve nükleer silah geliştirmelerine vize çıkabilir.

Elbette bunlar tek başına yükselen petrol fiyatlarının neden olacağı sonuçlar değildir. Petrol fiyatlarındaki yükseliş uzun süredir devam etmekte olan bu yeni kutuplaşma olgusunu hızlandıracaktır. Gittikçe pahalı hale gelen petrole ABD'nin tek başına el koymasına karşı bu noktadan sonra diğer önemli güçler sadece homurdanmakla yetinemezler. Çünkü, ABD'ye bu kontrolü vermek bu diğer güçlerin geleceklerini de ABD'nin eline teslim etmeleri demektir.

C. Sonuç

Petrol fiyatlarının kış öncesinde hızla yükselmesi ülkemiz için büyük riskler içermektedir. Bu riskler enflasyonun artması ve ekonomik dengelerin bozulması risklerinden ibaret değildir. Ülkemize komşu ülkelerin ve hatta ülkemizin coğrafyasını etkileyebilecek çok yoğun bir güç mücadelesinin başlaması riski risklerin en büyüğüdür. Bu güç mücadelesinde bir tarafta yer almak diğer tarafın gazabını çekmek anlamına gelecektir ki bunun zorluklarını tezkere krizinde büyük ölçüde yaşadık. Önümüzdeki bu çok zorlu sürecin çok iyi yönetilmesi zorunludur. Bu anlamda ülke yönetiminin bu konuda düşünce kulüpleri (think-tank), sivil toplum örgütleri, kamudaki ilgili birimler ile birlikte ortak çalışmalarla hazırlık yapmasında büyük yarar vardır. Petrol fiyatlarındaki artış dünyadaki dengeleri sarsacak ölçüde önemli bir gelişmedir, hafife alınmaması ve yakından izlenmesi gerekmektedir.

Faruk Karaman

www.tech-strategy.org